

3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII (із подальшими змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 28.10.2019).

4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» від 13.03.2017 р. № 6175. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61320 (дата звернення: 28.10.2019).

5. Іван Романчук. Подвійне громадянство в Україні: факти, міфи і правила існування. Мукачево.net. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/104472-10> (дата звернення: 28.10.2019).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-358-6-16>

ПРОГРАМИ ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Долгов Антон Геннадійович

*викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
Херсонський факультет Одеського державного університету
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Пенітенціарні системи зарубіжних країн визначає основними сферами виправлення і ресоціалізації засуджених наступні: соціальна робота із засудженими, загальноосвітня та професійна підготовка, психологічна підтримка, продуктивна праця. Зокрема, право на освіту засудженим передбачено Європейськими пенітенціарними правилами «кожна пенітенціарна установа мусить прагнути надати всім ув'язненим доступ до освітніх програм, які повинні бути максимально всебічними та відповідати індивідуальним потребам ув'язнених та їхнім прагненням» (п. 28.1.) (Рада Європи, 1987). Серед освітніх програм для засуджених слід виділити програми вирівнювання для осіб з неповною середньою освітою, програми формування навичок безперервної освіти та програми набуття практичних навичок (автор невідомий, 2020). Окрім того, програми виправлення і ресоціалізації засуджених передбачають навчання за програмами вищої освіти, програмами професійного навчання, участь у промисловому та сільськогосподарському виробництві, програми індивідуальної та групової роботи із

психологами з метою набуття соціально прийнятних навиків, умінь та знань необхідних засудженим після звільнення.

В окремих європейських країнах програми виправлення і ресоціалізації засуджених зокрема відмічаються такими особливостями, як:

- програми виправлення і ресоціалізації засуджених є індивідуально орієнтованими та дозволяють отримувати освіту або працювати за межами установи відбуття покарання з метою максимального збереження особи засудженого (наприклад, такі програми впроваджено у Фінляндії);

- окремі категорії засуджених мають право при отриманні професійної освіти на додаткові пільги, наприклад щоденне відвідування тренажерного залу, користування бібліотекою тощо (програма виправлення і ресоціалізації для засуджених жінок у Польщі);

- 20% засуджених навчаються за програмами закладів вищої освіти (Норвегія) (автор невідомий, 2020);

- групові програми самообслуговування спрямовані на розвиток особистої відповідальності (Голандія);

- програми підтримки особистих та сімейних зв'язків засуджених, зокрема створення на території пенітенціарних установ спеціальних будинків для короткотермінового проживання засудженими разом із членами сім'ї (окремі країни Східної Європи, Канада, США, Індія та ін.) тощо.

Окремого значення для виправлення і ресоціалізації засуджених мають програми пенітенціарної відпустки, вільних днів або годин (т.з. «поступове звільнення») перед звільненням з місць позбавлення волі для вирішення питань працевлаштування, пошуку житла, отримання документів, відвідування сім'ї, здійснення візиту до банківської установи тощо (Канада, Норвегія та ін.). Даний вид програм виправлення і ресоціалізації засуджених допомагає особам поетапно готуватися до повернення у суспільство після звільнення та спрямовані на зменшення ризику рецидиву злочинів і полегшення процесу реінтеграції у суспільстві.

Отже, в багатьох країнах світу на державному рівні формуються та реалізуються різні програми виправлення і ресоціалізації засуджених, наприклад:

- США: Prison Entrepreneurship Program (програма, що пропонує бізнес-освіту та підтримку для засуджених з метою розвитку їхніх підприємницьких навичок), Bard Prison Initiative (засудженим надається можливість отримати вищу освіту у в'язниці, пропонуючи гуманітарні курси);

- Велика Британія: Prisoners' Education Trust (фінансування освітніх програм для засуджених);

- Швеція: Swedish Prison and Probation Service Programs (реалізує програми виправлення і ресоціалізації та освіти засуджених);
- Нідерланди: De Nieuwe Toekomst (The New Future) (програма, яка допомагає виправлення і ресоціалізації засуджених);
- Австралія: The Right Step (сприяє освіті та працевлаштуванню засуджених).

Формування та реалізація програм виправлення і ресоціалізації засуджених в зарубіжних країнах здійснюється за участі органів пробації, релігійних організацій, муніципалітетів, місцевих спільнот, неурядових та громадських організацій тощо.

На підставі викладеного можемо констатувати, що пенітенціарні системи зарубіжних країн визначає основними сферами виправлення і ресоціалізації засуджених наступні: соціальна робота із засудженими, загальноосвітня та професійна підготовка, психологічна підтримка, продуктивна праця, відновлення соціальних зв'язків (наприклад, Prison Entrepreneurship Program, Bard Prison Initiative Prisoners' Education Trust, Swedish Prison and Probation Service Programs та ін.).

Законодавство України до програм виправлення і ресоціалізації засуджених відносить «програм диференційованого виховного впливу на засуджених», які поділяються на такі види, як загальновиховні та корекційні програми та реалізуються в наступних сферах: освіта, в т.ч. з метою отримання професії та правової освіти; духовне відродження; творчість; спорт та фізкультура; подолання алкогольної та наркотичної залежності; підготовка до звільнення та формування життєвих навичок. Формування та реалізація програм виправлення і ресоціалізації засуджених в Україні має ряд недоліків, подолання яких вбачається у інтеграції позитивного зарубіжного досвіду у даній сфері з урахуванням особливостей української пенітенціарної системи, її матеріально-фінансового забезпечення, підготовки відповідних фахівців та активної взаємодії з недержавними організаціями та установами.

Література:

1. Програма організаційно-практичних заходів щодо комплексної підтримки державної установи «Хмельницький слідчий ізолятор» на 2021–2025 роки URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/prozatverdzhennya-programy-organizaciyno-praktychnyh-zahodiv-shchodo-kompleksnoyi-0> (дата звернення: 11.11.2023).

2. Кримінально-виконавчий кодекс від 11.07.2003 р. № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%B>

В%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F#w1_1 (дата звернення: 12.11.2023).

3. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: Рекомендації Ради Європи від 12.02.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 04.11.23 р.).

4. Інноваційні методики виправлення і ресоціалізації осіб, які готуються до виходу місць позбавлення волі. URL: <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/9ed53ee06385456413d03f471d60592d.pdf> (дата звернення: 08.11.2023).

5. Про затвердження Порядку розроблення, реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених: Наказ Міністерства юстиції №39992/5 від 08.11.21 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE37075?an=18> (дата звернення: 01.11.23 р.).

6. Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених: наказ Міністерства юстиції України від 16.05.2016 р. № 1418/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16#n2> (дата звернення: 10.11.2023).

7. Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження»: Наказ Міністерства юстиції України від 17.05.2016 № 730/28860 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0730-16#n2> (дата звернення: 02.11.2023).

8. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Супрун М.О., Пахомов І.В. Результати впровадження психокорекційної програми формування православних цінностей засуджених рецидивістів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 3(102)-2021. С. 27–36.